

ПРОФ. ДР ЋОРЂЕ ЈАНКОВИЋ (1947-2016), ВЕЛИКАН СЛОВЕНСКЕ И ЕВРОПСКЕ НАУКЕ

Истине забрањене археологије

Нема непрозирне гвоздене завесе у српској историји. Нисмо се појавили изненада, ниоткуда, па како дошли, тако можемо и да одемо. Бројни су и јасни докази да је српска постојбина у Подунављу и динарским областима, да је староседелачко становништво Балкана у предримско доба било претежно српско, да су се неки Словени из Подунавља пред ударима Римљана селили на северозапад и североисток, да су се доцније неки враћали у постојбину, међу своје. Српско предање и богопознање сежу у веома давна времена, старија од историје. Потребно је још много рада, истраживања и повезивања да би се слика заокружила, али добро полазиште и сигурни путокази су ту. Организовано ометање и обесхрабљивање, које дуго спроводи вазални научни и културно-политички естаблишмент, не сме да поколеба праве људе и велике истраживаче. То је драгоцену научно и етичко наслеђе које нам је оставио професор Ћорђе Јанковић. Мир његовој души

Пише: Татјана Марковић

Био је један од ретких српских стручњака за средњовековну археологију. Утемељивач рановизантијске, ранословенске и ранохришћанске археологије у Србији. Рад је започео 1971. године у Музеју Крајине у Неготину, а од 1977. до 1978. био је запослен у Археолошком институту у Београду. На Филозофском факултету у Београду каријеру је започео као асистент за средњовековну археологију. Магистрирао је 1977. године радом *Обала Дунава између Сипа и ушћа Тимока у периоду VI–XII века*. Десет година касније докторирао је темом

Ст

ановништво Балкана у VI и почетком VII столећа

. У звање доцента изабран је 1988, а шеф Катедре за средњовековну археологију постао је 1997. Био је руководиоц многих археолошких истраживања и има велико искуство у раду на терену. Аутор је великог броја научних радова и публикација.

На основу сопствених опсежних истраживања, од касних 1980-их заступа теорију о подунавском пореклу Словена и њиховој аутохтоности на Балкану пре Велике сеобе, чему нова мултидисциплинарна истраживања дају за право. Да би се у данашњем протекторату званом Србија или Европа заступале такве научне истине и стајало иза њих, мора се платити велика лична цена, често драматична. Ђорђе Јанковић, свестан свега, плаћао је и остао смирен, непомерљив.

Када се упокојио, 12. новембра 2016, „велики медији” и окупациони естаблишмент, и научни и културно-политички, потпуно су то прећутали. То је постмодерни начин дисквалификације: нема полемике, нема вагања аргумената, просто те сахране у мук или у циркуску грају. Али још постоји Србија која препознаје и поштује своје великане, а њихово дело похрањује у истинске ризнице. У име те Србије, преносимо интервју који је професор Јанковић 2013. дао *Зениту*, одличном културном магазину (главни уредник Срђан Станишић) који је у међувремену и сам угашен.

Средином XX века, у стручној јавности Америке појавио се појам *forbidden archaeology*

(забрана археологија) који је означавао сва она истраживања потврђена новим научним методама чији се резултати нису уклапали у тадашње званичне ставове науке. Ова

”
филтрација знања
”

објашњавана је на више начина: ситносопственичким интересима, конзервативном прирођеном људског ума, али и геополитичким потребама великих сила. Да ли у српској стручној јавности постоји „забрањена археологија“?

Археологија је у најужој зони интересовања оних политичара који стварају садашњи и будући свет, дакле великих сила. Њихов је интерес да потчињени народи не мисле својом главом. Тако је данас, тако је било и у далекој прошлости. Да будем сасвим одређен, данас се намеће уједињена Европа под вођством Германа и Рима, а без Словена. Они Словени који хоће у ту Европу морају да се одрекну своје самобитности, да прихвате да су народ настао тек почетком средњег века и да зато своје културне и духовне вредности потчине западноевропским. Зато су прављене велике изложбе о Галима од III до I столећа и о Германима у доба Велике сеобе народа, који су, као и Римско царство, наводно обједињавали Европу, а заправо су је рушили. Пошто је грчка култура не само старија већ узвишенија од римске, потребна им је као наводна постојбина Европе. Али, будући да су Грци православан народ, а и да су Западноевропљани уништили Византију, уведена је тврдња по којој Грци нису били један народ у предримско доба (као што је учињено, рецимо, у Археолошком музеју у Лајдену), упркос једном грчком језику. Дакле, намећу став да данашњи Грци нису потомци оних давних, а да је Византија била нека заостала држава. Тако је и са Словенима.

Балканске земље су можда нај-кон-тролисаније у археолошком погледу. То се лепо види по пројектима и објављеним истраживањима, о чему би се могла написати цела књига. Лепо се види како се однос према средњовековној археологији мењао после 1948, па после пада Ранковића, па после 2000. године. Слично се дешавало и са другим областима археологије. Велика открића у преисторији, као што је култура Лепенског вира, уместо да се разраде и прошире, обустављена су; човечанство и ми смо остали без спознаје дела своје прошлости, а Србија, поред осталог, и без прихода оствареног туризмом.

Та „забрањена археологија“ код нас делује преко партијско-клановског система. Некада је КПЈ на разне начине спречавала проучавање средњовековне археологије. На пример, бојкотовани су међународни конгреси Савеза за словенску археологију, а када је дошао ред на Југославију да га организује, није одржан. У стручном погледу, то се одражавало кроз скривање података о словенским налазима, затим кроз њихово погрешно приписивање Византији, па нефинансирање истраживања... Извршиоци овакве партијске воље били су, рецимо, Владимир Кондић у Србији и Бошко Бабић у Македонији. Данас се археолошка истраживања у Србији контролишу и на теоретском и на практичном нивоу, преко својеврсних комесара. О томе шта сме да се истражује на терену одлучују Марко Поповић и Вујадин Иванишевић из Археолошког института, док се на Филозофском факултету Александар Палавестра, Сташа Бабић и други труде да одговоре студенте од теренских истраживања и средњовековне археологије. Они

настоје да нашу археологију што више провинцијализују, да археолошке културе нашег тла сведу на неке споредне појаве у прошлости Европе. На свакога ко покуша да изађе из ових задатих оквира, обрушавају се тимски.

У ЗОНИ ПАТОЛОГИЈЕ

Човеков однос према култури сопственог народа може да буде до ње различит. Код Рома и германца на овај однос је одређен нарочитом психологијом, која се може назвати егоцентричном. Чини ми се да појединачно и историја Словена нису омиле теме у глобалном свету. Ако је судити по научно-популарним емисијама које су намењене образувању широке јавности, Словени не постоје. Зашто је ова тема и код нас потцњена?

Тачно, али имајте на уму да гледамо претежно (добре) емисије Би-би-сија, као и других западних програма, а њима бављење Словенима није у интересу. Зашто би се Словенима и бавили? Проблем је у нама, нашој власти, нашој самопрокламованој елити.

На Ваше питање се не може да-ти једноставан одговор. Најпре, док су се други бавили археологијом, ми смо ратовали са Турцима и Немцима. Некада се сматрало да су Срби потомци Илира, да су Словени народ давног порекла. Затим је наступила такозвана критичка историографија у служби Запада, и Словени су постепено постали „млад народ“, чиме су дата оправдања Аустроугарској, затим Немачкој, на крају Британији и Америци да нас „цивилизују“. Наравно, то није само наша судбина. Онда је уследила ера Коминтерне, са налогом да се Срби спутају у сваком погледу. На њу се надовезује сукоб са Информбироом, као изговор за борбу против свега руског, а онда и словенског. Мало је недостајало да руски језик буде избачен из наставе, што је данас скоро остварено. Мало по мало, брисали су нам ћирилицу и ми смо полако стицали комплекс ниже вредности, и почели да се стидимо што смо Словени. Све то исход је дуготрајне пропаганде са Запада, која траје преко сто година, уз учешће наших вајних интелектуалаца, који су се продали за понеку дневницу и тапшање на неком

међународном скупу. И тако смо зашли у зону патологије.

Потребни су нови људи, одлучни инвеститори и истраживачи, који ће истрајати и установити ко су Срби и који ће објавити шта су открили. Тврдим да неће имати чега да се стиде, напротив. Дакле, није то потцењена тема, већ некада забрањена, а сада већ уграђена у комплекс ниже вредности наше елите, потреба за господаром који ће им, за уједеног ближњег, дати неки отпадак као награду, на шта ће они узвратити срећним махањем репом. Свака озбиљно направљена емисија о добу пре Немањића неминовно би наметнула питање порекла Срба, а онда бисмо лако дошли и до преисторије нашег тла.

О пореклу Срба и њиховој мањинској територији постоји више теорија. Када и где, према вашим сазнањима, започине историја српског народа?

Прво морамо да одредимо појам народа, да одредимо његове археолошке особине, а онда да га испратимо у прошлост колико је то могуће. Морамо имати на уму да се народи временом мењају, да упијају у себе друге народе, док се њихови припадници утапају у инородне народе. Српско име види се као самоназив индо-иранског или индијског порекла, што указује на доба образовања Индоевропљана. Те везе потврђују топоними, неки митови, религиозна схватања и друго. Археолошки, по мојим истраживањима, Срби су потомци оних Илира који су настањивали подручје између Ибра, Јадрана, Купе и Саве. Они настају из четинске културе, која се образовала у првој половини другог миленијума пре Христа. Од тада до данас на том простору живи становништво мање више исто по антрополошком типу, а и културно, такозваног динарског антрополошког типа. Међутим, то је донета култура, што значи да су њени носиоци негде живели пре тога. Топоними са српским именом данас се могу наћи од Ирана до Индије. Магловито се назире једна старија епоха Словена и Срба коју треба повезати са неолитом Мале Азије и Југоисточне Европе, коме насупрот стоји просечно млађи неолит Средње и Западне Европе, са особинама које се дуго могу пратити код Германа, као што је изглед куће (а она одражава породицу). Још дубљу и магловитију прошлост наилазимо код Срба и данас у виду сећања на потоп, иначе запамћен у Старом свету, у Ирану, Индији, Израелу. То су предања о алкама на врховима наших планина, за које су некада били везивани бродови. На другој страни, неке природне науке сада независно истражују гене, крвне групе и слично, и долазе до занимљивих открића, упркос отпору који се код нас пружа пре свега из круга археолога и антрополога повезаних са немачком науком.

ДА ИМАМО СВОЈУ ДРЖАВУ...

Данас се на Порфиригенитовом делу „О управљању царством” теже сви школски и универзитетски програми, иако постоје антички и средњовековни списи који о пореклу Срба говоре другачије. Са временом археологија, антропологија и генетика су доказале јасне противречности у теорији о Великој сеоби народа. Будући да сте Ви први у Југоисточној Европи одредили археолошке особине Словена и Срба из доба пре Неманића и доказали присуство Словена, односно Срба, у рановизантијским утврђеним местима, мислим да сте најповољнији да кажете да ли је дошло време да се научне претпоставке утврђене након Берлинског конгреса 1878. године замене савременијим и како да се то уреди.

Нагласио бих да је пре мене Ирма Чremoшник истраживала тада најстарија словенска насеља и гробља из IV–VII столећа, заправо српска, у Подрињу, али су њена открића занемарена. У Бугарској је Живка Вжарова започела истраживање Словена VI–VII столећа, али је после ње, совјетског ђака, стао рад на проучавању словенског порекла становништва Бугарске.

Наравно да је дошло време да се промене не само претпоставке, већ и да се објаве чињенице које су утврђене у последње две деценије и да се уграде у уџбенике. Да имамо своју државу, то би било једноставно, као и у свакој другој држави која нова научна открића уграђује у школски и образовни програм, да би од тога привреда и цело друштво имали корист. Било би природно, ако постоје открића која битно мењају представу о прошлости, да се она јавно размотре, да се утврди њихова вредност, да се истраживања наставе или прошире у потребном правцу, а онда да се укључе у образовање, културу, науку и туристичку понуду. То код нас није могуће у садашњим околностима. Преостају само приватне иницијативе, а за њихову успешност потребан је новац. Дакле, потребни су слободни инвеститори, који ће финансирати различите видове утврђивања чињеница, почев од теренских истраживања, а затим научне и

стручне публикације, телевизијске емисије, стрип, интернет и слично. Много тога могу да ураде млади. Пошто је велики притисак странака међу запосленима, као и међу онима који траже посао, влада страх од замерања комесарима. Преостаје нада да ће се кад-тад применити стандарди Европске заједнице и на Србију, и да ће онда бити омогућена већа слобода деловања.

МАТИЧНИ СРПСКИ ПРОСТОР ЈЕ ДИНАРСКИ

Средњовековна Србија преднеманићког периода у делу наше јавности синоним је за мрачно и варварско доба, што је веома чудно

**,
по**

што се налазила између два цивилизацијски веома развијена конгломерата народа: Византије и Западног римског царства.

Јасно,

само народ са веома развијеном сопственом културом могао

је

да одоли овако снажном страном утицају

и

да се не асимилије. Како видите српски етнички простор током средњег века, а нарочито његове западне пределе?

То се може поуздано и континуирано пратити од цетинске културе. Картирањем археолошких података видимо да за њом на истом простору следе Илири, затим римска провинција Далмација, онда српска раносредњовековна култура и распрострањење такозваних стећака, од којих су неки са ћириличним натписима – све са истим становништвом. Дакле, матични српски простор је динарски, између Ибра, Јадрана, Купе и Посавине. Од почетка средњег века, можда и пре, Срби су присутни и на истоку, у Поморављу, Тимоку, планинском Банату, а на југу у Подримљу до Повардарја и у данашњој Албанији, али су ту измешани са другим Словенима. На западу је било насељених других Словена изгледа већ у позном VI столећу, у приморју од Сплита на северозапад, у Равним Котарима и у Истри. Франци су потом населили малобројне

Гудушчане у Лици, Хрвате између Цетине и Ријеке и такође малобројне Лицике у Неретви, после 800. године. То стање се мање-више одржало до наших дана, када смо претрпели највеће губитке. У средњовековну Хрватску биле су укључене неке западне српске области, у уобичајеним збивањима тог времена, као што је и Хрватска бивала укључена у Србију. После монголско-татарске најезде 1241–1242. године, копнена Хрватска је запустела, и Срби су поново преовладали у области Книна, као пре досељења Хрвата. Иако нема одговарајућих истраживања, ипак археолошке чињенице излазе на светло дана, упркос фалсификатима. Недавно је откривен ћирилични натпис у Кијевцима код Градишке, датован у 1301. годину, дакле, сведочанство о православној цркви из доба краља Драгутина. Тиме је отворена могућност да се докаже да су сва предања о краљу Драгутину као ктитору наших манастира у Босни тачна. На цркви Крупе на Врбасу види се да је из XIII столећа, па су тачна и предања о старини манастира Крупе, Крке и Драговића у Далмацији, а не заборавимо ни Рмањ на Уни. Шта би тек све знали да неко из Србије, пореклом оданде, финансира тамо археолошка истраживања?! У историји и уџбенику средњовековне историје Хрватске Наде Клаић, пише да је њихова граница била до Уне. Не може бити сумње да су Срби од почетка настањивали Поуње, а и неке западније пределе.

ЧИТАЊЕ ОБРЕДНИХ ХУМКИ

Ископавали сте у околини Книна и Грахова громиле, обредне хумке, а потом објавили и прву археолошку монографију о прошлости Срба у раном средњем веку
Српске

громиле

(Београд, 1998)

·
Она
је
изазвала
велику узбуну

,
више у политичкој него у стручној јавности. О чему је заправо
ту
реч и шта Вам највише мењају?

Мада сам уверен да бих и без тога исто прошао, највише им је сметало оно *Српске* у наслову књиге. Реч је о томе да сам не само открио, већ и објавио, оно што су водећи археолози у Југославији одавно знали: да постоје средњовековни словенски тумули, односно хумке, громиле. На основу дефинисања громила као српске културне особености, раздвојио сам по први пут Србе од осталих Словена и суседа, и помоћу тога реконструисао део српске историје. Громиле су сведочанства обављених погребних обреда; то су обично сасвим мале хумке, које садрже обредно станиште у које је пре сахране био положен покојник, а после је на истом месту направљен споменик,обрашица, где су одржавани помени. Оне се лако распознају на терену, и без ископавања, тако да је једноставно одредити простор на коме се шире, а самим тим и простор где су живели Срби који су их подизали. Теренска истраживања су трајала више година, и о њима сам приредио изложбу, која је била приказана у Београду, Новом Саду, Бијељини, Книну... Потом сам о громилама реферисао на конгресу Савеза словенске археологије у Новгороду 1996. године. Једини који су ставили примедбе на мој реферат су били Марко Поповић и Вујадин Иванишевић из Археолошког института у Београду. Ка-да се појавила књига, коју нисам могао да објавим редовним путем, Археолошки институт је дописом, потписаним од стране директора Милоја Васића, тражио од Филозофског факултета да ту књигу забрани за употребу студентима, јер „трује српски народ"! Одржана је јавна расправа о књизи на Филозофском факултету, коју је организовао др Милош Јевтић, а учествовали су академик Љубомир Максимовић, др Милоје Васић и др Марко Поповић, иначе иницијатор акције да се књига забрани. На крају је академик Милутин Гарашанин закључио да су моја открића преурањена, а М. Васић, незванично, да је то била промоција књиге. Мислим да им је највише сметало што се неко усудио да објави књигу без њихове рецензије, односно дозволе за објављивање. Један музикант са Филозофског факултета ми је замерио што сам споменуо да су истраживања обављана у току НАТО блокаде, што је корисно знати, да би се идентификовао њихов покровитељ.

Није проблем у томе што они другачије мисле, то је опште људско право, већ што у одсуству другачијих чињеница, или због сопствене неспособности и немоћи, иду да ме тужакају у Немачку, и то не да сам нешто погрешно у методологији или приказивању и тумачењу чињеница, већ да сам националиста и фашиста. То је ружно и показује о каквим се личностима ради, а то су наставници на Филозофском факултету. У академској средини било би природно да се кроз објављене текстове поведе расправа, или на неком научном или стручном скупу, и да се на тај начин дође до истине. Овако се све своди на клевету и мобинг – у подлости нема будућности.

ПОМОЗИМО ЧИЊЕНИЦАМА ДА ИЗАЂУ НА СВЕТЛО ДАНА

Истраживали сте многе цркве и манастире на простору Босне и Херцеговине и покушали да аргументовано укажете на фалсификована њиховог порекла, старости и конфесионалне припадности. Да ли се данас, осим Вас, неко од српских стручњака и званичних институција озбиљно бави разоткривањем тих фалсификата и спречавањем затирања доказа о присуству Срба у нашим западним крајевима ?

Нажалост, сва таква делатност је сведена на појединце, и то пре свега у Републици Српској, а и они узмичу, да не би остали без радног места. То није никакав систематски рад, већ научна радозналост или стицај околности. Једноставно, чињенице саме излазе на светло дана, не могу се бесконачно сакривати. У Бијељини су у темељима једне џамије нађени надгробни споменици са ћириличним натписима, из којих се види да је ту негде у средњем веку постојао православни манастир и још најмање две цркве. Али властима није пало на памет да финансирају њихово проналажење. Знали смо да рушимо џамије, а не умемо да пронађемо своје цркве, што указује на оне комплексе усађене у време комунизма. У Кијевцима код Градишке је Милан Ђурђевић открио стародревну цркву, можда и манастир, и поменути ћирилични натпис из 1301. године! То откриће из основа мења представу о Босни, богумилима, те „земљи донетој на опанцима”. Било би природно да се око тог открића окупе најумнији српски научници свих одговарајућих струка са разних страна, да се укључе страни научници, да држава све то финансира, али ништа од тога. Недавно сам био код Цркве Покрова Пресвете Богородице у Шиповљанима код Дрвара, која је обновљена на месту цркве из античког доба, као што су и цркве манастира Тврдоша код Требиња или Иловице на Превлаци код Тивта. То нису ситнице, то су важни подаци, који ће једног дана променити садашњу званичну историју Европе, а када ће то бити зависи умногоме и од наших власти.

Да ли је раносредњовековна прошлост Срба на Балкану и даље мистерија и, ако јесте,

због чега?

За мене више није мистерија, а била је до открића громила и ископавања у манастирима Тврдошу и Иловици. То су кључна открића која су ми отворила очи. Ове истине ће dospети до јавности, али питање је када. Велики труд се улаже да се то што више одложи, али је неминовност. Враћамо се на Ваше прво питање. Газдама не одговара да Срби имају самосвест да су своји на својему, одувек, да имају историјско право старо хиљадама година, да имају отаџбину, земљу отаца, а не домовину где случајно живе, као Хрвати или Американци, или као нека британска, немачка или француска нација, образована, како кажу, у XVIII–XIX столећу.

СКЛОПИТИ, ОБЈАВИТИ, ЗАШТИТИТИ

Данас, видимо, помоћу друштвеног инжењеринга настоје да стварају нове државе и нације, са тенденцијом да прерасту у народ. Наивно је претпоставити да не постоји и обратни процес :
рушењ
е
и затирањ
е
колективног сећања малих народа који се не уклапају у задату нову слику света.
Пошто
само веома стари народи имају митологију изнедрену из колективног архетипа, историју, фолклор
(...)
, а самим тим и материјалне доказе свог постојања кроз дуги временски период, нису ретк
а
ни намерн

а
уништавана
историјских објеката и археолошких налазишта на
српским
територији.
И
с њом траје жива
ли сте
на Косову и Метохији. Са чим сте се сусретали тамо?

Косово и Метохија су нарочито нападан део нашег бића, и не случајно. Мит о Косовској бици нас, како је то показао Александар Лома, повезује са *Махабхаратом* и Индијом; додао бих да то није само мит, већ усуд, задатак који треба да спроведемо да бисмо се спасли, као народ са личношћу. Ето једне стране одговора на Ваше питање – истражити то митско, то предање, оно што је суштински део нашег бића, без кога можемо да нестане. Указаћу на неке археолошке примере, јер се данас и не може учинити више. Почећу са базиликом под Панчићевим врхом на Копаонику, датираном у IV–VI столеће. Следи бифуркација код Неродимља, развође Балканског полуострва, где су наши дворци, а изнад је врх Љуботен (2.500 метара надморске висине), на коме се славио Свети Илија. Затим Метохија са својим прастарим манастирима и црквама. Па постојбина светог цара Јустинијана Великог, словенског имена Управда, са гробовима његових родитеља, његовим дворцем...

Друга страна одговора јесте заштита археолошког наслеђа. У Југославији је у време социјализма наметнут несрећни систем којим је археолошко наслеђе подељено на непокретно (предато у надлежност заводима за заштиту споменика културе) и покретно (предато музејима). Али, при том, заводи имају власт над музејима. То је основни узрок пропадања археолошких налазишта, уз примитиван закон, непримерен европским стандардима. Иако је, рецимо, познато да је на Косову било најмање пет двораца, као и да су тамо изузетно значајна друга историјска места, није уложен ни динар да се све то открије и истражи. Понегде се радило симболично, као на Новом Брду, али било би важније да се истражи неки дворец или престоница. На томе су радили некомпетентни стручњаци, са циљем да остваре дневнице, а не да би се утврдила истина о неком питању, као уосталом и многи данас. И док су, наводно, тражили гробове учесника Косовске битке, око Грачанице су приликом копања дренажног канала раскопаване људске кости и по њима се газило. Тамо је септичка јама направљена у гробљу из XI столећа. Данас на граду Звечану тешко може да се пронађе рушевина Цркве Светог Ђорђа, у којој се Немања молио пред битку код Пантина, толико је зарасла у коров. Треба ли рећи да би ту цркву нека друга држава одавно обновила!? Један наш врло угледни научник је из албанске литературе преузео податак да је тврђава Петрич код Урошевца, на којој никада није био, домородачка (по њима албанска) тврђава VI столећа, иако је то српско историјско место. Ту је краљевић Душан заробио свог оца Стефана

Дечанског. Гробља X и XI столећа су сврставана у некакав рани средњи век и приписивана некаквим Словенима, а не Србима, јер су се аутори, иако нису били чланови комунистичке партије, „самокритички” стидели српског имена.

Професор Реља Новаковић је сам истраживао Косово и Метохију, и са рушевина града Чечана, које су Албанци уништили после Другог светског рата, откупио неке изванредно важне налазе, а остало је продато у Италију. Тако је случајно спасао уломак крчага са најстаријим глагољским записом на тлу бивше Југославије, сведочанство начина плаћања пореза код Словена, дакле археолошки документ од изванредног значаја за све Словене и сву Европу, ону којој је стало до знања о пореклу сопствене културе. Колико људи код нас данас зна за тај налаз из Чечана?

На другој страни, и Албанци раде своје. То је углавном пљачка гробова у срушеним црквама и других археолошких налазишта, што је општа појава у бившим социјалистичким земљама. Када су Албанци правили ровове на Градини у Великом Трнову код Бујановца, нађене предмете су однели у Приштину, а објавила их је Еди Шукриу у аустријском часопису. Има и наивног фалсификовања чињеница. Рецимо, откопали су рушевине цркве на Новом Брду и датовали је у XII столеће, да би је прогласили за своју цркву из времена пре него што су Немањићи, наводно, окупирали Косово. То је бесмислица, али тако покушавају да пропагандним службама и медијима дају грађу за фалсификовање прошлости.

Много више забрињава чињеница да Албанци римокатолици покушавају да наше преднемањићко наслеђе присвоје и замене својим. Пре више од двадесет година био сам код тадашњег епископа Павла у Призрену. Он ми је тада указао на манастир Винчу, Бинчу, по коме се зове Биначка Морава. За тај манастир није чуо ни свештеник који је био са мном, иако је рођен 50 километара одатле, а служба заштите и наука нису имале никакве податке. Сада је тај манастир срушен. Када сам отишао тамо, затекао сам манастирчић са живописом драгоценим по значају и лепоти, из XVI столећа. Кроз порту тог манастира Албанци су направили сеоски друм. Али у близини сам видео и модеран римокатолички манастир. Ствар је у томе да се Винча као место спомиње у Скопској епископији, у повељи цара Василија из 1019. године, а данас постоји седиште римокатоличке бискупије у Скопљу, која обухвата Косово. Другим речима, они настоје да успоставе свој континуитет на нашем тлу, да једног дана кажу како ту имају свој манастир од XI столећа, међу својим народом, који су им Срби узели под Немањом.

ЗАПАДЊАЧКО КОНСТРУИСАЊЕ АЛБАНСКЕ ИСТОРИЈЕ

Шта археологија може да каже о преднеманићком присуству Срба у данашњој Северној Албанији и Западној Македонији?

Врло мало. Постоје у Македонији налази из града Баргале – Брегалнице, источно од Штипа, који се могу повезати са Србима из VI столећа. Такође, познато је постојање необјављених налаза словенске и српске грнчарије из VI–VII столећа из античког Скопља.

Западно од Скопља се, иначе, налазио град Собри. Неки примерци накита са Преспе и још неких налазишта повезани су са северним српским просторима из IX–X столећа. Из Албаније има више података, али су неуједначени и, често, непоуздани. Неки брошеви из VI–VII столећа, пронађени у околини Скадра, у Љешу и Кроји, потичу из шире области око Ђердапа. Са неколико налазишта је објављена грнчарија која одговара оној нађеној у пределима Рашке и даље на западу у IX и X столећу. Има и накита који уопштено одговара просторима Самуилове државе, па и Србима. Још више говоре називи археолошких налазишта, рецимо „Kalja e Vodinet”, то јест „Бодинова тврђава”, која се налази у близини Охридског језера у Албанији и јасно сведочи где је некада била јужна српска граница.

Познато је да управо сада археолози из Албаније врше истраживања на територији Косова и Метохије. Који је циљ њиховог бањљења тамо и када се могу датирати први налази који сведоче о присуству Албанаца на овој територији?

Не само да раде већ су се, колико знам, преселили у Приштину и основали институт. Нагађам да им је циљ да докажу да су тамо аутохтони, те тако потврде аустроугарске тезе Константина Јиричека и англосаксонске тезе Ноела Малколма и других. Имам утисак да су, по упутствима са Запада, кренули да доказују да су они на Метохији, Косову и на Јужној Морави око Врања потомци преисторијских и античких Дарданаца, а да ће Албанце у Албанији да прогласе за неко епирско латинизовано становништво. Ако сте приметили, после Другог светског рата, код нас су „бежали” само муслимани из Албаније, а никада православни Срби и Албанци римокатолици. То такозвано бежање од диктатуре Енвера Хоџе било је организовано од режима обе земље. И сада је НАТО населио муслимане из Албаније, пре свега у Приштину. Немогуће је доказати албанско присуство код нас археолошким чињеницама, и на Косову и у Метохији, али знамо шта значи западна пропаганда уз домаћу подршку. Код нас нема археолошких налаза Албанаца. Говори се о албанским кулама које су ови подизали, али такве постоје и у Плаву, и у Требињу, и у Кратову, у Бугарској. Знам за једно гробље из XI stoleћа на Војуши које може да се припише етничким Албанцима. Из позног средњег века, има грнчарије која се може приписати етничким Албанцима у Албанији. Мислим да неки уломци грнчарије из града Свача, у Црној Гори између Улциња и Скадра, припадају етничким Албанцима из XVI stoleћа. Имајте на уму да су они планинско-сточарско становништво, полуномадско, пљачкашке привреде, а такве културе остављају мало својих материјалних трагова.

Да ли су савремени Албанци на следбеници Илира?

Не. Њихови преци су дошли средином XI stoleћа. Албанце је са Илирима повезала западна пропаганда, у настојању да спречи наш повратак на море. Срби су потомци Илира са динарског простора.

ПОД ЗЕМЉОМ, ЗАБОРАВОМ И НЕМАРОМ

По ободима Косова поља, какав је те, налазили су се владарски дворови српских краљева, забележени још у XI столећу. Познато је да их је било и у осталим нашим крајевима. Такође се у писаним изворима помињу и утврђени средњовековни градови. Колико су такви локалитети истражени и зашто није остало потпуније очувано ниједно такво место?

Дворци постоје негде сакривени под земљом, док се градови углавном још виде. Давно су започета истраживања Новог Брда, релативно обимна, али безначајна за величину тог највећег српског града у средњем веку. Било је и неких малих пробних ископавања на другим градовима, али се може слободно закључити да нису истражени. Они градови који су на неприступачним местима или далеко од насеља уобичајено су сачувани. Али тамо где су смештени уз албанска насеља, зидови су им често почупани из темеља. Албанци, као досељеници, природно немају никаква предања ни сећања, ни поштовања за таква места, па су их користили као мајдане камена.

Али у Поморју, захваљујући клими и другим околностима, до данас стоје дворци и то под кровом, а мало ко зна за њих. Манастир Подластва је смештен у двору цара Душана, манастир Подстрог је у двору Стефана Дечанског, а Стањевићи су двор деспота Ђурђа, заједно са придворском црквом. Има их још. То што се за њих не зна „заслуга” је архитеката, јер их они не сматрају за археолошке објекте, упркос Европској конвенцији о заштити археолошког наслеђа. Милентија код Александровца је дворац кнеза Лазара са придворском црквом, а оближњи Козник је кнежев замак, но његово се истраживање спречава да се не би откриле грешке тумача његове прошлости.

У научној литератури која обрађује школство и образовање Срба у средњем веку врло стидљиво се говори, на нивоу хипотезе, да су се Срби образовали у латинским школама и на византијским и европским универзитетима. Још мање се говори о постојању школа на територији Старе Србије. Ипак, познато је да су сентенце „седам грчких мудраца” приказане на поду купатила у Неродимљу из VI века, а да су на живопису Богородице Љевишке, из доба краља Милутина

’
сачувани ликови Платона и Сибиле

’
што доказује да је и Србима било познато културно наслеђе Европе. Какво је Ваше сазнање о томе?

И не само то, у Богородици Љевишкој је приказан свети Никола као дете у школи. Наравно да су постојале школе, где се углавном стицало оно основно знање – писање и рачунање. Знања о Платону или Аристотелу су ипак била намењена кругу одабраних, елити, у позитивном значењу. У стицању знања, Срби су били окренути Византији, и зато су били у предности у односу на народе Средње и Западне Европе. Археолошка сведочанства о школама су свуда ретка. Могле би се реконструисати библиотеке које су некада постојале код нас, а преко њих и каквим се знањима располагало. Али то је посао за неку националну установу, а у Србији таквих немамо.

Постоје ли радови из области когнитивне археологије који се од њих носе на средњовековне Србе и како их описују?

Нажалост, скоро да их нема осим мојих текстова, а ни сам нисам довољно написао – то је она забрањена зона. Писано је о археологији доба XIV–XV столећа, па и X–XIII столећа, али неутрално. Установи се шта је нађено и то се датује, а у Босни се и припише „Славенима”. Повезивање археолошке грађе са политичким збивањима у средњем веку је ретко, јер да су такве анализе спроведене, било би одмах очигледно да нема никаквих културних граница између Деспотовине, Херцеговине и Босне у XV столећу, на пример. Археолошки је уочљив култ предака, чување предања, не само оних старозаветних, већ и апостолских. Постоје описи Срба од стране савременика из X–XII столећа и млађа. Упадљиво је истицање сточарства и ратоборности. Бугарин Константин Филозоф, биограф деспота Стефана, пише да су Срби мудри и оштроумни, али су у писању немарни и неће да послушају добар савет.

ИСТИНА О СРПСКОМ ПОМОРЈУ

Ваша монографија *Српско поморје од VII до X столећа* је археолошко виђење прошлости једног дела некадашње српске државе, Поморја, дакле, области од ушћа Дрима до ушћа Цетине. На неки начин, книга је и одговор на бројне научно неутемељене публикације о наводној посебности Црне Горе у односу на Србе и Србију у средњем веку. О чему јесте ту заправо реч?

С једне стране, било је и могуће и потребно да се среде подаци из Зете или Диоклитије, којих има више расположивих него за друге делове средњовековне Србије. Зета и Требиње имали су једно време улогу престоних места Србије, због свог положаја уз море и поморских веза са Византијом и Италијом. Касније је улогу посредника са западом преузео Дубровник.

С друге стране, римокатоличка политика је, и под Венецијом и под Аустроугарском, настојала да латинизује приморје, као и у римско доба, као, уосталом, и данас. Зато им је потребно да докажу, као и на Косову и Метохији, да су ту Немањини стигли као окупатори. И за једну и за другу страну, кључни докази налазе се у црквама. Пре више од сто десет година Младен Црногорчевић је сакупио и у часопису *Старинар* (из 1902. године) објавио археолошке податке и предања о манастиру Арханђела Михаила на Превлаци, некад званом Иловица, у коме је било седиште Зетске епископије, и где су калуђере отровали Латини да би затрли манастир и докопали се његових имања. Онда је дон Иво Стијепчевић објавио студију да би доказао да је тамо био римокатолички манастир, у који су православни накнадно сместили седиште Зетске епископије, то јест да су манастир отели римокатолицима. То је прихватила историографија, и отуда у *Историји српског народа*

и

Историји Црне Горе

можете наћи став да се манастир угасио сам од себе, а да се зетски митрополит повукао ка турској граници, ваљда са наводно туђег, латинског тла, што је апсурдно. После првих ископавања 1956–1957, манастирска земља је национализована, а то изванредно важно историјско место је преименовано у „Острво цвијећа”. Приликом изградње туристичких објеката у име „виших циљева” уништавани су римски објекти. Када сам на Превлаци почео ревизиона ископавања 1997. године, показало се не само да је Црногорчевић био

у праву, већ и да је то с правом био најугледнији манастир код Срба, са опипљивом црквом из III столећа. Био је пуст од арапске најезде 866. године до обнове у време светог Саве. Пре обнове је то за Котор, тада римокатолички, био извор грађевинског материјала. Исходи истраживања били су приказани на изложби отвореној у Музеју града Београда, затим у Музеју Војводине у Новом Саду, у Херцег-Новом и Требињу. Та открића су пала у незгодан тренутак за стварање црногорске нације, тако да је написана једна књижица којом су поновљени ставови Стијепчевића. У мојој књизи о Поморју су изложене све мени тада расположиве чињенице. Књига је технички далеко од савршене, али је на једном месту сакупљен највећи део откривене археолошке грађе и повезан у словесну целину, са тумачењем низа појава из прошлости око којих постоје недоумице или спорења, као што је почетак средњовековног присуства Срба у Поморју, такозвани Романи, затим Црвена Хрватска. Из заборава су се појавиле наша прошлост и култура, цркве и манастири VII столећа, дворци српских кнежева, стара држава. Од објављивања књиге је прошло пет година, а наставак ископавања је показао да су и старе темеље цркве, на којима је обнављано у доба светог Саве, саградили Срби у време цара Ираклија у VII столећу. То је највећа истражена црква тог доба и потпуно мења слику о такозваном „мрачном средњем веку“ код Срба. То је и тада био манастир, велики, дакле и средиште културе, писмености, место одакле су ишли мисионари у друге словенске земље, све до Русије. Поред тога, открили смо и гробове нагло умрлих калуђера средином XV столећа; било је ту гвоздених врхова стрела међу костима, али тек предстојећа антрополошка и хемијска анализа треба да покаже да ли су отровани или побијени.

ЧИП ЗА САМОУНИЖАВАЊЕ

Значајан простор сте посвећили Комани–Кроја култури. Каква је то култура?

То је средњовековна култура која је једно време служила као доказ да су Албанци потомци Илира који су се пред Словенима повукли у планинске пределе. Међутим, када се пажљиво проучи, види се да је настала и трајала само у VIII и IX столећу, и да никако није аутохтона. Она се ширила између Охридског и Скадарског језера. На основу сродности са просторима Паноније, Бугарске и степа Источне Европе, закључио сам да

је реч о култури Црвених Хрвата, који су се ту доселили око 800. године. Нестала је по бугарском освајању данашње Албаније, јер је део становништва отишао у Далмацију, а део се утопио у домаће Словене, претежно Србе.

У књизи сте објавили и фотографију малог типара кнеза Стројимира, из средине IX века, који је Министарство културе Србије купило на аукцији у Минхену, 11. јула 2006. Печат има кружно натписно поље око патријаршијског крста. Какав је значај овог налаза за наше културно наслеђе?

За разлику од наших суседа Бугара и Хрвата, који сведочанства о својим средњовековним државама прикупљају систематским истраживањем и ископавањем, ми до таквих доказа долазимо случајно. Тако је крстионица из доба кнеза Вишеслава, која се данас налази у Сплиту, код нас заборављена, а запис на крчагу из Чечана случајно је спасен. Такав је случај и са малим типаром кнеза Стројимира, који је по свој прилици неки Немац за време окупације у Првом или Другом светском рату опљачкао у Србији, можда из кнежевог гроба у некој цркви. Тај типар је служио за печатање личних писама кнеза Стројимира, који је живео око треће четвртине IX столећа. Он је био отац Клонимира и деда кнеза Часлава, који је обновио Србију после бугарске окупације. После крстионице из доба кнеза Вишеслава, ово је први предмет са недвосмисленим именом српског кнеза, и то једини у личној употреби, што је материјални доказ да су одговарајући подаци из дела византијског цара Константина VII Порфирогенита тачни. То више није неки имагинарни кнез из неких догађаја од пре 1125. година, имена сачуваног у препису из XVI столећа, већ стварна личност. Можемо да опипамо предмет који је он тада носио уз себе и користио га. То је као да имамо сачуван његов потпис на неком документу. Посредно, то доказује да су и остала збивања из његовог времена истинита у неком виду. Типар показује да се кнез Стројимир служио приликом писања писама грчким језиком, а свакако је знао и латински, као језик свештенослужења. Код нас се обично мисли, да не кажем пропагира, да је Србија покрштена после кнежевине Велике Моравске односно данашње Чешке, после Бугарске, и као доказ се наводе хришћанска имена синова Стројимирове браће, Петра и Стефана. То наравно нема никаквог смисла, јер Стројимирови потомци носе словенска имена. Међутим, неки наши научници као да имају уграђен чип који им налаже да Србе прикажу што заосталијим.

ИНДОЕВРОПЉАНИ И НАМЕРНЕ НЕЈАСНОЋЕ

На крају књиге сте дали општу слику историје Србије у Поморју, као и положај Цркве у то доба. Молим Вас, опишите нам укратко како је друштво тада изгледало ?

Обична мала држава тог времена, али словенског устројства, дакле без употребе новца и свих оних државних и банкарских манипулација везаних за новац. Слика друштва постоји у писаним изворима о суседним државама, али се код нас она занемарује и пише се само о политичким збивањима. Нисам историчар и нисам се бавио тим питањима, па могу рећи само свој утисак. Идеално гледано, на челу државе је био кнез, уз себе је имао неколико „министара“, „владу“. Уз њега је на двору стално епископ или свештеник на високом положају. Под таквом управом је била војска и пореска служба. Народом су непосредно управљали жупани. То је све заједно деловало по неком домаћинском начелу. Постоје дворци, тврђаве, села, мале и велике цркве, испоснице... Разликују се као грађевине, али је у њима исто глинено кухињско посуђе. За сада није пронађено, рецимо, глеђосано стоно посуђе, као код Бугара. Знам за само један део глеђосане византијске посуде, из дубоке унутрашњости, из Љутића код Пљеваља. Бројни налази амфора указују на увоз вина или уља из Византије; извозило се вероватно сребро и други метали. Срби су се у привреди ослањали претежно на сточарство, и отуда лака покретљивост и ратнички карактер.

„Култура поља са урнама“, која се шири из Паноније и захвата веће делове Европе, могла би се ту ма чити присуством становништва индоевропског порекла. Шта по дра зумевамо под „Индоевропљанима“?

Индоевропљани су филолошка конструкција. Запажена је сродност језика од Европе преко Ирана до Индије, као и подударност религиозних схватања. Археолошки, питање Индоевропљана није решено, верујем опет из политичких разлога. Наиме, довољно би било установити шта је то једнако у Европи и Индији и то онда приписати

Индоевропљанима, ако су постојали. „Култура поља са урнама” је заправо последица постепено изграђеног религиозног схватања, које се нагло раширило негде око 2.000 година пре Христа. Људи су закључили да је тело грешно и да се може након смрти очистити спаљивањем; pepeo покојника је стављан у урне, а оне су сахрањиване у тло, заједно са посудама у којима је била храна за душу умрле особе. Можда су неки припадници ове културе отишли у Индију, као што су морем стигли до Египта и Палестине, пошто и тамо постоје таква гробља. Мислим да треба рачунати са неким још старијим сеобама из Подунавља на исток, јер степе Евроазије омогућавају брзо прелажење великих растојања. Потом су се неки од тих исељеника враћали назад. Дакле, склонији сам ставу да је порекло Индоевропљана у Подунављу, источном Медитерану и Ирану, да су доцније отишли у Индију, а потом се неки од њих вратили.

КЉУЧ СЛОВЕНСТВА У ПОДУНАВЉУ

Да ли се начин сахрањивања у тој култури поклапа са словенским начином у антици и раном средњем веку?

Да, уколико се мисли на сам чин спаљивања тела покојника. Словени су се у Европи најдуже држали тог обреда. Чак постоје исти облици гробова као у бронзаном добу Подунавља, кружни и издужени, у виду раке. Међутим, у време смене ера, Словени су престали да стављају храну у гробове. Уместо тога се појављује тризна, обичај да се умрлом приреди посмртна гозба, а да се сведочанства о њој ставе у гроб, у виду остатака хране и делова поломљеног посуђа у коме је спремана или донета храна.

Можемо ли да кажемо да је у Подунављу кључ словенства?

Да, несумњиво, постојбина Словена је Подунавље. Словени нису физички једнородни, нису потекли од једног племена, али су сви словесни, говоре, нису неми, и свесни су Бога. То схватање се раширило из Подунавља, као и људи. Они који су отишли на запад асимилирани су од тамошњег становништва, а други су накнадним исељавањем у Пољску и Русију, у време римске најезде на Илире, коначно образовали Западне и Источне Словене.

Могу ли се словенски археолошки налази у Панонији јасно разликовати од сарматских?

Културне разлике између Словена и Сармата су велике и неспорне. Нешто су мање у Панонији, јер су и Илири Баната сахрањивали покојнике, као и Сармати. Али Сармати су номади, који не подижу куће, већ живе у колима и на коњима, немају насеља, градове, утврђења. Не обрађују земљу, немају грнчарске, дрводељске и ткачке радионице, и тако даље. Тацит почетом II столећа пише за Венете, то јест Словене, да мисли да су они Германи, а не Сармати, зато што подижу куће. Проблем бркања Словена и Сармата искрсао је из једног древног и једног новог повода. Некада је Птоломеј сав простор између Црног и Балтичког мора назвао Великом Сарматском. То је завело многе касније писце да Словене повезују са Сарматима, иако није познато да су Сармати икада продрли дубље у шумске пределе Русије, а камоли до Балтика и Пољске. Нов повод лежи у покушајима мађарских научника да докажу да су они наследници номада који су стално живели у Потисју, па тако и Сармата. Зато сва налазишта из римског доба приписују Сарматима. У томе се ослањају на одсуство римских података о другим народима, иако они бележе само оне који су их нападали и са којима су имали клијентске односе. Исте налазе које мађарски археолози приписују Сарматима, румунски археолози приписују Дачанима. Заправо је реч, у укупном Потисју до римске границе на Дунаву, о раздвојеним Словенима и Сарматима, које можемо јасно разликовати.

ЗАКОНОПРАВИЛО ЗЛАТНОГ ДОБА

Доскора смо били једина словенска земља која, дословно, не проучава словенску прошлост. Каква је ситуација данас

**,
има ли промена на боље?**

Далеко од тога, сада је можда још горе. Мојим млађим колегама, ако се баве „забрањеном археологијом“, као што су громиле или Словени Паноније, ускраћују се стручна звања, спречавају истраживачки пројекти, одбране магистарских и докторских теза, чак и дипломске тезе. Нико више не дипломира у области средњовековне археологије. То је сада забрањена област на Филозофском факултету, а некада давно ја сам могао да дипломирам са словенском темом. Ствар се променила утолико што су сада словенске теме непожељне у Европској заједници, Украјина и Белорусија немају новца да финансирају таква истраживања, док се Русија још сналази.

Археологија је егзактна наука, али познаваоци кажу да има и своју сакралну димензију. Да ли можете да дате свој суд: у ком периоду свог постојања су Срби достигли интелектуални и етички „златни век“?

Одговор на ово питање не могу да поткрепим поузданим археолошким чињеницама, али покушаћу: Арапин Масуди је у X столећу преписао старији податак да су Срби особени и посебно поштовани од осталих Словена. Делимичан одговор на питање зашто је тако било јесте ратничка природа Срба и рано покрштавање, јер су Срби први хришћански народ међу Словенима. Александар Лома је кроз анализу мита о Косовском боју дошао до закључка да је постојало неко Пракосово, да су кнез Лазар и његови ратници имали пред собом неку давну битку, рецимо из *Махабхарате*, и визију да ће постати божји ратници. То се и десило. Нека таква предања можемо наћи и у песмама које је сакупио Милош Милојевић у XIX столећу. Али, у доба Косовске битке, појављују се код Срба необични надгробни споменици, који буде сећања на нека исконска времена. На пример, у Светом Николи у Куршумлији налази се један споменик у виду преклада, а други у виду рибе, какав је недавно откривен и код Сјенице. Има их још сличних риби, али без

приказаних шкрга и очију. У Лесковцу се уз музеј налази надгробни споменик у виду змаја, на коме пише да је ту сахрањен арханђео Михаило, што је остало нерастумачено. Ту је и други споменик са главом некакве животиње. После Косовског боја, појављује се низ надгробних споменика у виду великих камених крстова који делују као подражавање оног крстообразног знамења победе на Косову са стиховима деспота Стефана Лазаревића, данас несталих. Али на овим крстачама је приказано оружје – копље, мач, лук и стреле, дакле атрибути који не иду са хришћанским крстом већ сведоче о ту сахрањеним (Христовим) ратницима. На низу мраморних споменика с краја XIV и из прве половине XV столећа приказују се давни обреди, као мртвачко коло, лов на јелена, слава, одлазак покојника на коњу и томе слично. Видимо на основу надгробних споменика да се нешто десило у бићу српског народа у време Косовског боја, да се пробудило нешто из искони, из времена пре хришћанства, што нас је довело у стање да са кнезом Лазаром на челу урадимо оно што треба. Намерно кажем „ми”, а не „они из прошлости”. То нам је омогућило да опстанемо под турском окупацијом и да се ослободимо. Дакле, српски „звездани тренуци” би били они када смо се борили за слободу, за чојство и јунаштво. То је што се тиче етике.

Интелектуално, ако оставим по страни наше велике научнике новог доба, указао бих да смо после турског ропства ми најбрже стигли Западну Европу, и зато у нама виде опасност. У позном средњем веку, ми смо непоколебљиво чували православље, за разлику од Византије. Свети Сава преводи са грчког *Законоправило* на светло словенског језика. И тако даје и свим осталим словенским народима први законик, који они користе као основу својих законика. Да споменем још да је запажено да у Русију хришћанство прво стиже на латинском језику, из нашег приморја, можда из манастира Иловице. Мислим да смо сличну улогу имали и у претходним епохама, али то тек треба да се истражи. Сматрам, на основу онога што знам о српској прошлости и миту, да смо народ са задатим путем, и да ћемо нестати ако га напустимо, мада верујем, а и надам се, да нам је суђено да истрајемо.

КО ЗНА КО ЈЕ, ОПСТАЋЕ

Иду ли Срби, по Вашем мишљењу, историјски у регресију?

Известан дивљи инстинкт који поседујемо чува нас од обмана наводно цивилизованог света. Сетите се само оне добре атмосфере и народне солидарности у време бомбардовања, а и у време рата, мада је то било далеко од оног у Првом светском рату.

Да, регресије има – наш су баласт они који се труде да униште све што је здраво у српском народу, пре свега село. Несумњиво је да културно пропадамо, као и под турском и комунистичком окупацијом. Али доћи ће време за нову Косовску битку, која се неће одвијати материјалним оружјем, већ интелектом, самоспознајом. Ко зна ко је, опстаће; или, као што је написао свети Сава, ако знаш Закономправило, знаћеш ко си. Зато нам и нападају самосвест, укидају ћирилицу, замењују народну мелодију, скривају гусле и епске песме, подмећу енглески језик и грбове, лажне иконе. Штету видим у томе што бисмо могли да урадимо далеко више за опште добро да немамо овако назадну власт.

Ваш рад се појединцима у „стручној јавности” није допао и имали сте због тога много непријатности. Колико могу да видим, Ви храбро идете напред и не посустајете

?

Истраживачке пројекте препуштам млађима, по законима природе. На мени је дужност да објавим сва своја истраживања, јер непосредни истраживач увек може најбоље да прикаже грађу коју је открио, што неће бити лако. <

(Магазин „Зенит”, Београд, 2013. Приређивање и опрема: „Нација Прес”)

Објављено: четвртак, 26. јануар 2017, 01:24h